

ปัญหาการเรียกชื่อกฎหมายไทย PROBLEMS WITH NAMING THAI LAWS

พรรณรัตน์ โสธรประภากร¹, วรลักษณ์ ชูฤทธิ์², ดวงพร อานันทศิริเกียรติ³, กิจบติ ก้องเบญจบุช⁴
Phannarat Sothonpraphakorn¹, Woraluk Choorit², Taungporn Amantasirikiat³, Kijbodi Kongbenjapuch⁴

(Received: March 21, 2024 ; Revised: April 29, 2024 ; Accepted: May 14, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชื่อของ “กฎหมาย” และ “กฎ” ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงปัจจุบันว่าแต่ละยุคแต่ละสมัยมีการบัญญัติกฎหมาย และกฎในชื่ออะไรบ้าง มีความเหมือนหรือแตกต่างจากกฎหมาย และกฎตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือไม่อย่างไร อีกทั้ง เพื่อทราบว่าตำรา เอกสารทางวิชาการ หนังสือ รวมทั้งเอกสารประกอบการสอน ที่ปรากฏอยู่เป็นสาธารณะ เรียกชื่อกฎหมายถูกต้องตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่า “กฎหมาย” และ “กฎ” ในแต่ละยุคแต่ละสมัย มีกระบวนการบัญญัติแตกต่างกัน เนื่องจากการปกครองในแต่ละยุคแต่ละสมัยแตกต่างกัน แต่ชื่อของ กฎหมายและกฎมีความพ้องหรือเหมือนกันอยู่บ้างแต่อยู่ในความหมายที่แตกต่างกัน ในส่วนของ กฎหมายและกฎในปัจจุบัน จะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) เนื่องจากรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอัน ใช้บังคับไม่ได้” สรุปผลการวิจัยพบว่า ตำรา หนังสือ เอกสารทางวิชาการ เอกสารประกอบการสอน เรียกชื่อกฎหมายขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เช่น เรียกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับ เป็นกฎหมายมหาชนบ้าง หรือเป็นกฎหมายรองบ้าง หรือเรียกกฎเป็นกฎหมาย หรือเป็นกฎหมายรอง หรือเป็นกฎหมายลูก ซึ่งชื่อกฎหมายดังกล่าวไม่เคย

¹ อาจารย์ สาขาวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Instructor, Department of Public Law, Faculty of Law, Rambhaibarni Rajabhat University.
e-mail: tuk3399@hotmail.com

² นิติกร สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
Legal Officer, Office of the President, Rambhaibarni Rajabhat University. e-mail: voraluk_rbru@hotmail.com

³ อาจารย์ สาขากฎหมายธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
Instructor, Business Law Branch, Faculty of Law, Asian Graduate College.
e-mail: taunporn@cas.ac.th

⁴ นักวิชาการอิสระ สาขากฎหมายมหาชน
Independent Scholar in Public Law. e-mail: kijbodi@hotmail.com

ปรากฏในสารบบการบัญญัติกฎหมายของไทย กฎหมายและกฎของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีชื่อชัดเจนทุกฉบับ การเรียกชื่อกฎหมายไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นการกระทำที่ขัดรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ : กฎหมาย กฎ ศาล

Abstract

This research article was a qualitative research. The purpose of this study was to investigate the names of “laws” and “rules” from the Sukhothai Period until present to see what names of laws and rules were established in each era, if it was similar or different from the laws and rules according to the provisions of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 or not, and if adocuments, books, including teaching materials that appeared publicly, the names of the laws were correctly called according to the provisions of the constitution. The results showed that “laws” and “rules” in each era had different enactment processes because of different government. The names of laws and rules were somewhat similar or synonymous but different meanings. Any current laws and rules must be in accordance with the provisions of the current constitution (2017) because the Constitution is the highest law of the country. “ Any provisions of laws, rules or regulations. or any action contrary to or contradicting the constitution is unenforceable.” Textbooks, books, academic documents, and teaching materials misusing or conflicting terms with that written in the law, for instance, they may use phrases like "Constitution-related Act," "Act No. X or Y," or "subordinate law," which were not officially recognized in the Thai legal system, since every Thai law and regulation up to the present has a clear and specific name, violated the provisions of the Constitution.

Keywords: Law, Rule, Court

บทนำ

เนื่องมาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบัน บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5 วรรคหนึ่ง) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) จากบทบัญญัติของ

รัฐธรรมนูญดังกล่าวพบว่า หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ เอกสารประกอบการสอน ตลอดจนสื่อทุกแขนง กล่าวถึงรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชกำหนดฉบับใดฉบับหนึ่ง หรือหลายฉบับว่าเป็นกฎหมายมหาชนบ้าง เป็นกฎหมายปกครองบ้าง หรือเรียกชื่อกฎหมายเป็นกฎหมายบ้าง หรือเรียกกฎหมายหรือกฎหมาย เป็นกฎหมายลูก หรือเป็นกฎหมายรองบ้าง เป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ อีกทั้ง ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทุกยุคทุกสมัยในสารบบของการบัญญัติกฎหมายของไทย ไม่ปรากฏว่ามีชื่อกฎหมายดังกล่าว

ปัญหาจึงมีอยู่ว่าการเรียกชื่อกฎหมายและกฎที่ผิดเพี้ยนไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ยังคงใช้ได้หรือไม่ และจะใช้บทบัญญัติใดเป็นบรรทัดฐานเพราะในปัจจุบันยังคงให้คำจำกัดความว่า กฎหมายและกฎแตกต่างไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในเอกสาร ตำรา หนังสือที่ปรากฏอยู่ทั่วไป และหากเป็นงานวิชาการผู้หนึ่งเรียกชื่อถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแต่อีกท่านหนึ่งนำเอาชื่อกฎหมายที่มีได้บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญมาตรวจงานทางวิชาการจะทำให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะและตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องยากที่จะแก้ไข

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว จึงนำไปสู่การศึกษาประวัติความเป็นมาของกฎหมายและกฎ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันว่ากฎหมายไทยถูกบัญญัติออกมาใช้ในชื่ออะไรบ้าง มีความหมายเหมือนหรือแตกต่างจากกฎหมายและกฎที่บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) หรือไม่อย่างไร หากยังคงปล่อยให้เอกสาร หนังสือ ตำรา ที่เรียกชื่อกฎหมายและกฎ ผิดไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ จะทำให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม เนื่องจากการบริหารราชการแผ่นดินทุกระดับ ตลอดจนการใช้อำนาจในหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั่วประเทศต้องมีกฎหมายบัญญัติ หากมีการเรียกชื่อกฎหมายผิดเพี้ยนไปจากรัฐธรรมนูญบัญญัติจะเกิดความเสียหายต่อส่วนรวมได้เนื่องจากกฎหมายและกฎเป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน

มูลเหตุทางวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือปัจจุบันการศึกษากฎหมายเริ่มตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาและในทุกสาขาวิชาในมหาวิทยาลัยจะต้องมีวิชากฎหมายเข้าไปเกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนทุกคนจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ดังนั้น การเรียนการสอนการสื่อสารระหว่างหน่วยราชการทุกระดับกับประชาชนจะต้องเป็นต้นแบบที่ถูกต้องในการเรียกชื่อกฎหมายแต่ละฉบับให้ถูกต้อง ทั้งนี้ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันทุกหน่วยงานและประชาชนทุกคนจะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นการรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจตรงกันของประชาชนทุกคนในประเทศ

ในการนี้หากทางรัฐบาลและสถานศึกษาปล่อยปละละเลยจะนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่ยากจะแก้ไขซึ่งจะเห็นได้จากอาจารย์มหาวิทยาลัยมีความเห็นทางกฎหมายที่แตกต่างกัน เพราะการเรียกชื่อกฎหมายที่ต่างกันไปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และออกสื่อที่ประชาชนรับรู้รับทราบโดยทั่วไป จนเกิดความขัดแย้งในทางวิชาการและทางสังคมหากปล่อยไว้จะเกิดความเสียหายที่ยากจะคาดเดาได้และยากที่จะแก้ไข

วัตถุประสงค์การวิจัย

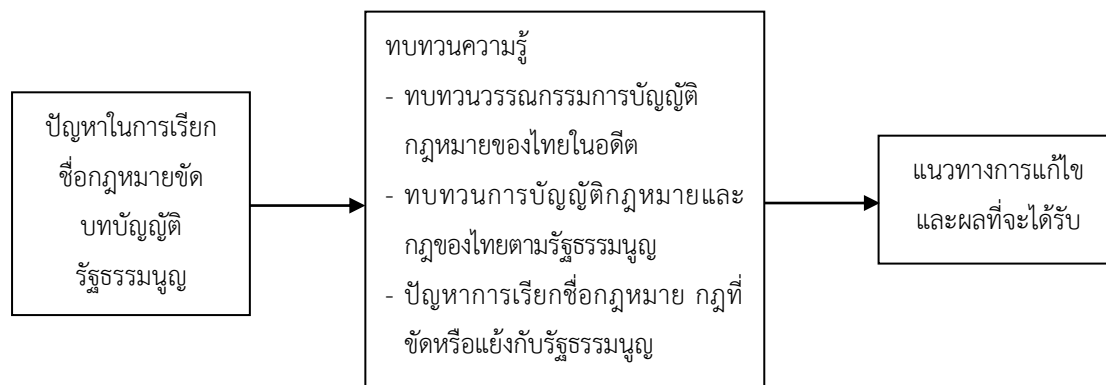
1. เพื่อศึกษาชื่อของกฎหมายและกฎ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475
2. เพื่อศึกษาชื่อของกฎหมายและกฎ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 20 (ฉบับปัจจุบัน พุทธศักราช 2560) ว่ามีชื่ออะไรบ้าง
3. เพื่อศึกษาว่าในปัจจุบันมีตำรา เอกสารทางวิชาการ หนังสือ เอกสารประกอบการสอน และการสื่อสาร มีการเรียกชื่อกฎหมายและกฎขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่

วิธีการวิจัย

ศึกษาโดยค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยจากเอกสารรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับ กฎหมายตราสามดวง ตำรา เอกสาร บทความ หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับปัญหา ตลอดจนประกาศราชกิจจานุเบกษาที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ในการวิจัย ขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กล่าวมา สามารถนำมาเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาชื่อของกฎหมายและกฎ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475

จากการศึกษาพบว่าในสมัยสุโขทัย มิได้มีการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน หลักฐานที่ปรากฏบนหลักศิลาจารึกต่าง ๆ นั้น เป็นเพียงหลักเกณฑ์ที่ปฏิบัติกันในสังคมสมัยนั้น เนื่องจากการปกครองในขณะนั้นพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางของอำนาจและความยุติธรรม ผู้ปกครองเป็นทั้งตัวบทกฎหมายและเป็นทั้งผู้ตัดสินคดีความ หลักในการพิจารณาคดีคงเป็นไปตามจารีตประเพณีและความยุติธรรม แต่หลังจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้นมาใช้

แล้วในเวลาต่อมาเกิด “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” แต่ไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าผู้ใดร่างขึ้นหรือมาจากที่ใด สันนิษฐานว่าน่าจะได้อาจมาจากอินเดีย “คัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ถือได้ว่าเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร ฉบับแรกของไทย อีกทั้ง ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดที่พระมหากษัตริย์ใช้เป็นแนวทางในการปกครอง และตุลาการที่ประจำอยู่ในหัวเมืองที่อยู่ห่างไกล ใช้เป็นหลักในการตัดสินคดีความ ประกอบกับ ข้อเท็จจริงในการปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยา ทำให้ทราบว่ากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทย พัฒนามาพร้อม ๆ กับการปกครอง จะเห็นได้ว่าศาลเกิดขึ้นในกรมกองต่าง ๆ และในหัวเมือง ที่อยู่ห่างไกล มีผู้ปกครองในแต่ละกรมกองเป็นผู้ตัดสินคดีในนามพระมหากษัตริย์โดยใช้คัมภีร์พระธรรมศาสตร์เป็นกฎหมายแม่บทหรือเป็นหลักในการตัดสินคดี จึงมีศาลอยู่เป็นจำนวนมากที่ แยกอยู่ในแต่ละกรมกอง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาถูกเผา เอกสารต่าง ๆ ได้ถูกเผาและสูญหายไปเป็น จำนวนมาก จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ยังคงเหลืออยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ประมาณร้อยละ 10 จากของเดิม มาชำระให้ถูกต้องครบถ้วนด้วยการตัดทอนสิ่งที่ผิดเพี้ยนไปจากจารีตประเพณีในปัจจุบัน และเพิ่มเติมสิ่งใหม่ให้ถูกต้องตามประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป และบันทึกรวมไว้เรียกว่า “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งกฎหมายไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้มีชาวตะวันตกได้บันทึกเกี่ยวกับการยุติธรรมของ ไทยไว้ว่า ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาถึงสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประเทศไทยมี กฎหมายที่แน่นอนและให้ความยุติธรรมพอสมควร และจากการวิจัยพบว่า ชื่อของกฎหมายที่ปรากฏใน กฎหมายตราสามดวง มีกฎหมายอยู่ 9 ชื่อได้แก่ (สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2548: 6)

1. พระธรรมศาสตร์ (พระธรรมสาตรา)
2. หลักอันทภาษ
3. กฎมณเฑียรบาล
4. พระธรรมนูญ
5. พระไอยการ
6. พิสูจน์ดำเนินาลุยเพลิง
7. กฎ
8. พระราชบัญญัติ และ
9. พระราชกำหนด

ในส่วนพระไอยการ มีทั้งหมด 19 ชื่อ ได้แก่

1. พระไอยการพรมศักดิ์
2. พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือน
3. พระไอยการตำแหน่งนาทหารหัวเมือง
4. พระไอยการบานผเนก

5. พระไอยการลักษณะรับฟ้อง
6. พระไอยการลักษณะฎาน
7. พระไอยการลักษณะตระลาการ
8. พระไอยการลักษณะอุธร
9. พระไอยการลักษณะผิวเมีย
10. พระไอยการทาส
11. พระไอยการลักภลูกเมียผู้คนท่าน
12. พระไอยการลักษณะมรดก
13. พระไอยการลักษณะกัณฑ์
14. พระไอยการเบตเสรจ
15. พระไอยการลักษณะวิวาทตีต่อกัน
16. พระไอยการลักษณะโจร
17. พระไอยการอาชาหลวง
18. พระไอยการอาชาราช และ
19. พระไอยการกระบดศึก

ในส่วนของกฎ มีทั้งหมด 2 ชื่อ ได้แก่

1. กฎพระสงฆ์ และ
2. กฎ 36 ข้อ

ในส่วนพระราชกำหนด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. พระราชกำหนดเก่า และ
2. พระราชกำหนดใหม่

กฎหมายที่ออกมาบังคับใช้หลังจากกฎหมายตราสามดวง ตั้งแต่ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ถึงต้นสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อำนาจการออกกฎหมายยังอยู่กับพระมหากษัตริย์ เพราะประเทศไทยยังไม่มีองค์กรที่บัญญัติกฎหมายโดยเฉพาะเช่นปัจจุบันและกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ออกมาใช้นั้น จะอยู่ในชื่อของ “พระราชบัญญัติ” “พระราชกำหนด” “ประกาศ” ซึ่งพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประกาศ ที่ออกมาในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1) ถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ดังกล่าว ถึงแม้จะมีชื่อเหมือนกัน เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด และประกาศที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวง เป็นกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น จะมีความหมายแตกต่างกัน

การปฏิรูปกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมและศาล ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ขึ้นครองราชย์ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.

2411 ถึงวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 และกฎหมายที่ออกใช้ก็ยังคงอยู่ในชื่อของ “พระราชบัญญัติ” “พระราชกำหนด” “ประกาศ” เช่นเดียวกับสมัยรัชกาลที่ผ่าน ๆ มา แต่เนื่องจากประเทศไทยจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ โดยเร็ว จึงเกิดความคิดแบ่งออกเป็นสองกลุ่มว่าประเทศไทยจะใช้ระบบกฎหมายแบบประเทศต่าง ๆ ในยุโรปภาคพื้นทวีป หรือจะใช้ระบบกฎหมายแบบอังกฤษ ซึ่งความคิดเห็นของนักกฎหมายฝรั่งเศส คือ มองซิเออร์ ปาดูช และกรมพระยาดำรงราชานุภาพ รวมทั้งพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ มีความเห็นว่าการใช้ระบบกฎหมายของประเทศยุโรปภาคพื้นทวีปที่เรียกว่า ระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) คือมีการบัญญัติกฎหมายออกมาใช้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมเป็น “ประมวลกฎหมาย” อีกทั้ง มีความเห็นว่าจะต้องพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนกฎหมาย ให้สอดคล้องกับระบบกฎหมายด้วย ในขณะที่กรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์มีความเห็นไปอีกทางหนึ่งคือ เห็นควรใช้ระบบกฎหมาย (Common Law) หรือกฎหมายจารีตประเพณีเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ถึงแม้จะมีความเห็นแตกต่างกันดังกล่าว แต่เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลโดยทั่วไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงตัดสินพระทัยที่จะจัดทำกฎหมายไทยเป็นระบบประมวลกฎหมายเช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปภาคพื้นทวีป และได้จัดตั้งคณะกรรมการโดยมีกรมหมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์เป็นประธานตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายขึ้น (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2552: 199-205)

กฎหมายที่จัดทำเป็นลำดับแรก คือกฎหมายอาญา และเมื่อร่างเสร็จ นำร่างทูลเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) และได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาอีกชุดหนึ่งมีพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานเพื่อตรวจทาน เมื่อเสร็จเรียบร้อยได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2451 เรียกว่า “กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127” เป็นประมวลกฎหมายของไทยฉบับแรก แต่คำว่าประมวลกฎหมาย หมายถึง การนำกฎหมายลักษณะเดียวกันมารวมไว้ด้วยกัน กฎหมายลักษณะอาญา รศ.127 นี้ใช้ประมาณ 50 ปี จนกระทั่งประกาศใช้ “ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2500” (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2552: 126-128)

หลังจากที่ร่างประมวลกฎหมายอาญาเสร็จ และได้ประกาศใช้ ต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อร่างประมวลกฎหมายแพ่งใช้เวลาร่างหลายปี และเปลี่ยนคณะกรรมการร่างกฎหมายหลายชุด ประมวลกฎหมายแพ่งบรรพ 1 และบรรพ 2 ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2468 แต่ได้ประกาศยกเลิกในเวลาต่อมา และประกาศให้ใช้ฉบับใหม่แทน เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 และบรรพ 3 ที่ชำระใหม่นั้นได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472 และประกาศใช้บรรพ 4 เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2475 และประกาศใช้บรรพ 5 และบรรพ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยตราเป็นพระราชบัญญัติ เพราะเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองและมีรัฐสภาเป็นองค์กรที่บัญญัติกฎหมายและกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบของสภาจะเป็น “พระราชบัญญัติ”

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ยังมีทันได้ร่างขึ้น แต่ได้ให้ร่าง “กฎหมายวิธีสบัญญัติ” ใช้ไปพลางก่อน กฎหมายวิธี

สบัญญัติ คือกฎหมายที่กำหนดขั้นตอน วิธีการ หลักเกณฑ์ในการนำกฎหมายไปใช้ และต่อมาวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 จึงได้ประกาศ ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สรุปได้ว่า กฎหมายที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ก่อนมีเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะตรากฎหมายออกมาใช้ในการบริหาร บ้านเมือง และกฎหมายที่พระมหากษัตริย์ออกมาบังคับใช้นั้นอยู่ในชื่อของพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประกาศ ประมวลกฎหมาย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษากฎหมายและกฎที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 20 (ฉบับปัจจุบัน)

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้ว เมืองครุฑที่บัญญัติกฎหมาย คือรัฐสภา และกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา คือ “พระราชบัญญัติ” ส่วน “พระราชกำหนด” เป็นกฎหมายที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีในกรณีจำเป็นเร่งด่วน และจะต้องนำพระราชกำหนดนั้นมาให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบอีกครั้งหนึ่ง จึงจะใช้ต่อไปได้ ส่วนกฎหมายสบัญญัติ ต่อมาได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เกิดกฎหมายใหม่ขึ้นมาอีกชื่อหนึ่งคือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขัด หรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบทบัญญัติ หรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 5 วรรคหนึ่ง) จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวแสดงว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมาย และเป็นกฎหมายสูงสุดที่จะมีบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญไม่ได้ และกฎหมายจะอยู่ในชื่อของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีอยู่ 10 ฉบับ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 130) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560)

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา
3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง
4. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งพรรคการเมือง
5. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดิน
6. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งการป้องกันการปราบปรามการทุจริต
7. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งการตรวจเงินแผ่นดิน
8. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

9. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

10. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

นอกจากนั้น กฎหมายจะอยู่ในชื่อ พระราชบัญญัติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 81) และพระราชกำหนด (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 172) ส่วนกฎ หมายถึง พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ (พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 วรรคสี่ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3 วรรคแปด) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2539)

สรุปว่าชื่อกฎหมายและกฎในแต่ละยุคแต่ละสมัยมีชื่อที่แตกต่างกัน เนื่องจากระบบการปกครองที่แตกต่างกัน ถึงแม้จะมีชื่อพ้องหรือเหมือนกันแต่ความหมายแตกต่างกัน เช่น

ภาษากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาแทบจะไม่มีหลงเหลือมาถึงปัจจุบัน เนื่องจากภาษาเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ระบบการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไป องค์กรที่บัญญัติกฎหมายแตกต่างกัน ทำให้สำนวนภาษากฎหมาย ความหมายของกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ที่มีหลงเหลือมาถึงปัจจุบันเป็นชื่อของกฎหมายได้แก่ “กฎ” “พระราชกำหนด” “พระราชบัญญัติ” “กฎมณเฑียรบาล” แต่มีความหมายเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง จะยังมีใกล้เคียงกับความหมายในปัจจุบัน คือ “กฎมณเฑียรบาล” กล่าวคือ

“กฎ” ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งเป็นกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึง ระเบียบแบบแผน วัตรปฏิบัติของบุคคลหรือของคณะบุคคลในฐานะพิเศษ เช่น กฎมณเฑียรบาลเป็นกฎที่พระเจ้าแผ่นดินและบุคคลต่าง ๆ ที่มีหน้าที่ติดต่อกับพระองค์ต้องปฏิบัติตาม หรือกฎของสงฆ์ (กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2549: 85-86)

“กฎ” ในสมัยปัจจุบัน หมายถึง พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับหรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายบังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, มาตรา 5 วรรคสี่) (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2539)

“พระราชกำหนด” ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึง กฎหมายที่มีใช้พระไอยการ และมีใช้การชี้ขาดพระไอยการ และมีใช้กฎหมายสำหรับบุคคลใดโดยเฉพาะ เป็นการกำหนดแบบแผน การปกครองแผ่นดินเป็นส่วนใหญ่ (กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2549: 86)

“พระราชกำหนด” ในปัจจุบันหมายถึง กฎหมายที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีในกรณีมีความจำเป็นเร่งด่วนฉุกเฉิน ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ

ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศหรือป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 172) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560)

“พระราชบัญญัติ” ในกฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึง กฎเกณฑ์ที่พระมหากษัตริย์ทรงชี้ขาดพระไอยการ (กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2549: 85)

“พระราชบัญญัติ” ในปัจจุบัน หมายถึง กฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 133 ถึงมาตรา 148) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560)

“กฎหมายเฑียรบาล” กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา หมายถึง หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ (สถาบันปรีดี พนมยงค์, 2548: 169-160) ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับกฎหมายเฑียรบาลในปัจจุบัน

แต่อย่างไรก็ตาม ภาษากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็เป็นพื้นฐานของภาษากฎหมายในสมัยต่อ ๆ มา ไม่มากนักน้อย ได้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ภาษาได้วิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และลักษณะเด่นของภาษากฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา คือมีภาษาที่เกี่ยวกับความเชื่อและภาษาทางศาสนาเข้ามาปะปนอยู่ในภาษากฎหมายโดยทั่วไป ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะความเชื่อความศรัทธาเข้ามาแทรกแซงอยู่ในภาษากฎหมายอย่างกว้างขวาง และยังคงมีอยู่ถึงทุกวันนี้ในกระบวนการพิจารณาของศาล คือการสาบานตนของโจทก์ จำเลย พยานที่จะเข้าให้การต่อศาล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาว่าในปัจจุบันมีตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ เอกสารประกอบการสอน เรียกชื่อกฎหมายขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่

จากการศึกษาพบว่ามีตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ รวมทั้งเอกสารประกอบการสอน เรียกชื่อกฎหมายขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เช่น กล่าวว่ารัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่ง หรือรวมกันหลาย ๆ ฉบับว่า เป็นกฎหมายมหาชน หรือเป็นกฎหมายปกครอง หรือเป็นกฎหมายเอกชน หรือกล่าวว่า “กฎ” เป็น “กฎหมาย” ซึ่งกฎหมายหรือกฎของไทยมีชื่อทุกฉบับ จะทำให้ทราบถึงผู้ออกกฎหมายหรือกฎ รวมทั้งทำให้ทราบถึงกระบวนการออกกฎหมายหรือกฎด้วย นอกจากนั้น ยังทราบถึงเขตอำนาจของศาลในการออกกฎหมายหรือออกกฎขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือออกกฎขัดหรือแย้งต่อกฎหมายจะทำให้เกิดผลเสียในทางวิชาการที่อยากจะแก้ไข ในกรณีที่นักวิชาการผู้มีอำนาจในการตรวจงานทางวิชาการของนักวิชาการท่านอื่น ที่เรียกชื่อกฎหมายถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แต่ผู้ตรวจขาดความรู้ความเข้าใจชื่อของกฎหมายที่ถูกต้อง จะทำให้เกิดความเสียหายทางวิชาการโดยรวมและบุคคลที่เกี่ยวข้องอยากที่จะเยียวยาแก้ไข อีกทั้ง จะพบในสื่อต่าง ๆ ที่มีนักวิชาการออกมาแสดงความคิดเห็นที่เรียกชื่อกฎหมายผิดเพี้ยนไปจากรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนผิดรัฐธรรมนูญเกิดความแตกแยกทางสังคมโดยรวมด้วย

สรุปผลการวิจัย

ชื่อของกฎหมายไทยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2475) ถึงฉบับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) กฎหมายไทยได้บัญญัติอยู่ในชื่อ ดังนี้

1. รัฐธรรมนูญ

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ฉบับที่ 16)

3. พระราชบัญญัติ

4. พระราชกำหนด

“กฎ” อยู่ในชื่อ “พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยมีได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับกรณีใดโดยเฉพาะหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ” ซึ่งกฎหมายและกฎของไทยมีชื่อกำกับทุกฉบับเป็นการชัดเจนแน่นอน

ส่วนชื่อกฎหมายและกฎที่เรียกขานกันอยู่ทั่วไปและมีชื่อแตกต่างไปจากชื่อของกฎหมายตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังที่กล่าวมา ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในเอกสารวิชาการ ตำรา หนังสือ หรือสื่อต่าง ๆ เช่น กฎหมายปกครอง กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน กฎหมายลูก กฎหมายรอง ฯลฯ มิใช่ชื่อของกฎหมายไทย แต่เป็นชื่อวิชาเรียนกฎหมายหรือชื่อของหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้กับกฎหมายแต่ละประเภทว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไร

ดังนั้น จึงควรเรียกชื่อกฎหมายและกฎให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญบทบัญญัติ หรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับไม่ได้” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 5) (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ดังนั้น การจะกล่าวว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติ หรือกฎ ฉบับใดฉบับหนึ่งหรือหลายฉบับว่าเป็นกฎหมายปกครอง กฎหมายมหาชน กฎหมายเอกชน ฯลฯ จึงเป็นการขัดรัฐธรรมนูญ

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น รัฐสภา สถานศึกษา หน่วยงานราชการควรที่จะได้ร่วมกันกำหนดแนวทางให้ถูกต้องตรงกันหากปล่อยให้มีการเรียกชื่อกฎหมาย ให้ความหมายตามความต้องการของตนแต่ขัดรัฐธรรมนูญ จะทำให้เกิดผลเสียในการบริหารราชการการนำกฎหมายและหลักกฎหมายไปบังคับใช้ไม่ถูกต้อง

2. ควรเรียกชื่อกฎหมายให้ถูกต้องตามบทบัญญัติที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติไว้เพื่อรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

3. การเรียกชื่อกฎหมายขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแสดงถึงการไม่ยอมรับความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เป็นการสร้างนิสัยที่ไม่ถูกต้องให้กับประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- Boonchalermwipas, S. (2009). *Prawatsat Kotmai thai. [Thai Legal History]*. (9th ed.). Bangkok: Winyuchon.
- แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2552). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (พิมพ์ครั้งที่ 9)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn. (2006). *Banthuk ruang kan pokkhroṅg khong thai samai yut ya lae to ton Kosin. [Records of Thai Governance During the Ayutthaya and Early Rattanakosin Periods]*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2549). *บันทึกเรื่องการปกครองของไทยสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Langat, R. (1983). *Prawatsat kotmai thai nung. [Thai Legal History 1]*. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- ร. แลงการ์ด. (2526). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 1*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Office of the Administrative Courts. (2001). *Phraratchabanyat chattang San Pokkhroṅg lae withi phicharana khadi pokkhroṅg Pho.So. songphanharo isisipsong. [Act on Establishment of Administrative Courts and Administrative Court Procedure, B.E.1999]*. Bangkok: Thammasat University Printing House.
- สำนักงานศาลปกครอง. (2544). *พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Office of the Council of State. (1996). *Phraratchabanyat withi patibat ratchakan thang pokkhroṅg Pho.So. songphanharo isamsipka. [Administrative Procedure Act, B.E.2539]*. Bangkok: Author.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2539). *พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- Pridi Banomyong Institute. (2005). *Kotmai tra sam duang: chabap phim mahawithhayalai wichathon rom sat lae kanmuang kaekhai praprunng mai lem 1. [3 Enacted Laws: Thammasat University and Politics Edition Revised and Updated, volume 1]*. Bangkok: Sukkhabajai.

สถาบันปรีดี พนมยงค์. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง: ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
แก้ไขปรับปรุงใหม่ เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

The Secretariat of the Senate. (2017) *Ratthammanun hæng ratcha'ānāchak Thai
Phutthasakkarat sōṅphanharājīhoksip. [Constitution of The Kingdom of Thailand
B.E.2017]*. Bangkok: Author.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*.
กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.